

HISTORIAN KOE 15.3.2017 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Alla oleva vastausten piirteiden ja sisältöjen luonnehdinta ei sido ylioppilastutkintolautakunnan arvostelua. Lopullisessa arvostelussa käytettävistä kriteereistä päättää tutkintotoimikunta.

Oppimisen arvioinnin perusteina ovat historian oppiaineelle ominaiset taidot ja ajattelutavat, opetussuunnitelman mukaisten sisältöjen hallinta ja historian keskeisten käsitteiden asianmukainen ja täsmällinen käyttö. Arvioinnin kohteena on myös kokelaan kyky tulkita ja arvioida kriittisesti historiallisia lähteitä, tehdä niistä itsenäisiä päätelmiä ja vertailla historiallisia kysymyksiä koskevia tulkintoja ja ottaa niihin perustellusti kantaa. Moniosaisissa tehtävissä eri osien maksimipistemäärät on ilmoitettu tehtävien yhteydessä, mutta vastaus arvioidaan kuitenkin kokonaisuutena.

Vastauksista käy ilmi, että kokelas ymmärtää eri aikakausien luonnetta ja osaa suhteuttaa oman aikansa ongelmia ja muutosprosesseja historiallisiin yhteyksiinsä. Hän osaa operoida historian keskeisillä käsitteillä, joita ovat aika, muutos ja jatkuvuus sekä syy-yhteyksien hahmottaminen. Aineistotehtävissä hän osaa arvioida ja hyödyntää tekstejä ja visuaalisia aineistoja kriittisesti. Pohdintatehtävissä ja tiedollisia ristiriitoja sisältävissä tehtävissä kokelas osoittaa ymmärtävänsä historialliseen tiedonmuodostukseen liittyvän tulkinnallisuuden sekä syy-yhteyksien monitahoisuuden ja kompleksisuuden. Kokelas osaa arvioida menneisyyden ihmisen toimintaa ja ilmiöitä kunkin ajan omista lähtökohdista sekä osaa erottaa ne nykyajan näkökulmista. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota kokelaan valmiuteen rakentaa tiedoistaan jäsenyneitä kokonaisuuksia sekä kykyyn erottaa olennainen ja epäolennainen tieto toisistaan.

Tehtävä 1

Tyydyttävässä vastauksessa käsitellään Välimeren merkitystä sekä antiikin Roomalle että Kreikalle. Kokelas ymmärtää, että Välimeri oli nimenomaan sen ranta-alueita yhdistävä, ei erottava tekijä. Mahdollisia tarkastelunäkökulmia ovat kaupankäynti, sodat, siirtolaisuus ja kulttuurivaikutteiden siirtyminen meriteitse alueelta toiselle. Rooman käsittelyssä huomioon voidaan ottaa myös Välimeren merkitys valtakunnan koossa pysymiselle ja pääkaupungin huoltamiselle.

Kiitettävässä vastauksessa tarkastellaan useampia näkökohtia sekä Kreikan että Rooman osalta. Kiitettävältä vastaukselta vaaditaan myös niin taloudellisten kuin kulttuuristenkin näkökohtien huomioon ottamista.

Tehtävä 2

a)

Tyydyttävässä vastauksessa kuvataan asianmukaisesti päälinjoihin keskittyen, miten taulukon eri maissa rataverkon laajenemisvauhti kehittyi ja maiden keskinäinen järjestys rataverkon laajuuden suhteen muuttui. Vastauksessa mainitaan jokin kehitystä selittävä tekijä, esim. Yhdysvalloissa ”lännen valloitus”.

Kiitettävässä vastauksessa eritellään napakasti ja asianmukaisesti ajoittaen Ison-Britannian johtoaseman hiipuminen, Saksan kiilaaminen ohi Britannian ja Venäjän myöhäinen nousu ohitse näiden maiden. Yhdysvaltain rataverkko laajeni jo varhain olennaisesti isommaksi kuin Euroopan valtioiden. Vastauksessa käsitellään useita selittäviä tekijöitä, esim. Saksassa valtion yhdistymisen vaikutusta, Venäjällä maantieteellistä laajuutta ja myöhäistä teollistumista, Ison-Britanniassa teknis-taloudellista etumatkaa jakson alussa ja Yhdysvalloissa teollistumisen ja teollisen maatalouden laajenemista sekä asutuksen leviämistä.

b)

Tyydyttävässä vastauksessa käsitellään joitain rautateiden rakentamisen seurauksia, esim. kaupunkien kasvua työvoiman ja tavaroiden liikkumisen lisääntyessä, teollisuuden ja maatalouden hyötymistä raaka-aineiden ja tuotteiden helpommasta liikkuvuudesta, rautateiden geopoliittista ja sotilaallista käyttöä mm. armeijoiden siirtelyssä.

Kiitettävässä vastauksessa käsitellään kattavasti edellä mainittuja seurauksia sekä mainitaan esimerkkejä niistä.

Tehtävä 3

Keskiajalla maailmankaikkeuden luonne nähtiin muuttumattomana. Tyydyttävässä vastauksessa voi mainita uuden mekanistisen maailmankuvan vähittäisen syntymisen uuden ajan alussa ja sen, että empiristinen kokeisiin perustuva luonnontiede syntyi. Lisäksi voi mainita rationalistisen, järkeen perustuvan tieteellisen metodin kehittymisen antiikin pelkän kirjallisuuden sijaan.

Kiitettävässä vastauksessa kehityskulku kuvataan tarkemmin, esimerkiksi seuraavia asioita ja henkilöitä mainiten:

Keskiajalla Maa oli universumin keskipiste, jota Aurinko ja planeetat kiersivät. Uuden ajan alussa luonnontieteelliset havainnot ja laskelmat (Kopernikus, Kepler, Brahe ja Galileo) haastoivat keskiaikaisen maailmankuvan. Siirryttiin aurinkokeskiseen maailmankuvaan, jossa avaruus on ääretön ja jossa taivaankappaleet liikkuvat vapaasti. Uutta ajattelua täydensi Isaac Newtonin painovoimalaki, joka ratkaisi taivaankappaleiden liikkeen. Lääketieteessä Vesalius kehitti 1500-luvulla anatomiaa ja Harvey selvitti verenkierron 1600-luvun alussa. Descartes ja Bacon kehittivät rationalistista tieteellistä metodia, joka osaltaan korvasi Aristoteleen ja Raamatun, joita oli keskiajalla pidetty tieteen auktoriteetteina.

Tehtävä 4

Tyydyttävä vastaus sisältää lyhyen kuvauksen Charles Darwinin pääteoksen keskeisistä ajatuksista, joihin kuuluvat lajien asteittainen kehittyminen, ominaisuuksien periytyminen ja valikoituminen luonnonvalinnan seurauksena, ts. olemassaolon kamppailun tuloksena. Vastauksessa tarkastellaan myös tämän ajatuksen soveltamista yhteiskunnalliseen ajatteluun sosiaalidarvinismina. Sosiaalidarvinistit pitivät yhteiskunnallista eriarvoisuutta oikeutettuna, sillä se perustui olemassaolon kamppailuun ja vahvimpien selviytymiseen voittajina siinä, olipa kyse sitten yksilöistä, roduista tai valtioista.

Kiitettävässä vastauksessa pohditaan laajemmin Darwinin ajatusten soveltamista ja vaikutuksia yhteiskunnallisessa ajattelussa ja politiikassa. Darwinin ajattelu sopi hyvin vallalla olleeseen liberalistiseen aatteeseen taloudesta kamppailun areenana, jossa parhaimmat yritykset menestyivät ja heikommat tuhoutuivat. Sosiaalidarvinismia käytettiin yhteiskunnallisen eriarvoisuuden oikeuttamiseen eri muodoissaan. Se tarjosi perustelun luokkayhteiskunnalle eli köyhyyden ja rikkauten epätasa-arvoiselle jakaantumiselle sekä rotujen väliselle eriarvoisuudelle. Jälkimmäisestä kehittyi rasistinen ajatussuunta, jota käytettiin niin 1800-luvulla kolonialismin ja imperialismin kuin myöhemmin natsi-Saksan aikaan juutalaisvainojen oikeuttamiseen. Vastauksessa voi myös tuoda esille eugeniikkaan ja rodunjalostukseen liittyviä yhteiskunnallisia ilmiöitä.

Tehtävä 5

Tyydyttävässä vastauksessa ymmärretään, mitä Neuvostoliiton hajoamisella tarkoitetaan. Vastauksessa kuvataan pääpiirteittäin joitain seurauksia, kuten kylmän sodan päättymistä, Itä-Euroopan maiden liittymistä Euroopan unioniin sekä Natoon ja näiden ilmiöiden merkitystä. Tarkastelussa voidaan keskittyä johonkin maantieteelliseen alueeseen ja siellä tapahtuneiden muutosten seurauksiin Euroopan poliittiselle kehitykselle, esimerkiksi Baltian maihin tai Saksaan.

Kiitettävässä vastauksessa hajoamisen seurauksia analysoidaan syvällisemmin. Kokelas osoittaa ymmärtävänsä tapahtuneella olleen merkittävä ja pitkäaikainen vaikutus Euroopan poliittiseen kehitykseen.

Tehtävä 6

Tyydyttävässä vastauksessa selostetaan joitain uudistuksia, joilla Suomesta rakennettiin hyvinvointivaltiota, ja kytketään ne naisten yhteiskunnallisen aseman vahvistumiseen. Valtio pyrki edistämään hyvinvointia tulonsiirroilla, erityisesti erilaisilla perhetuilla oli suuri merkitys, esimerkiksi lapsilisällä ja äitiyspäivärahalla. Naisten koulutusmahdollisuudet paranivat, ja päivähoitojärjestelmän luominen helpotti naisten siirtymistä työelämään.

Kiitettävässä vastauksessa kysymystä tarkastellaan syvällisemmin. Kokelas ymmärtää hyvinvointivaltion rakentamisen merkityksen sukupuolten väliselle tasa-arvolle.

Tehtävä 7

Tyydyttävässä vastauksessa kuvataan, kuinka kristinusko tuli nykyisen Suomen alueelle ja miten siitä tuli valtauskonto. Vastauksessa kuvataan myös uskonnon merkitystä keskiajan yhtenäiskulttuurin perustana. Siinä voidaan käsitellä esimerkiksi seuraavia asioita: koulutusta, arkkitehtuuria, taidetta, kirkon roolia hallinnossa ja verotuksessa. Vastauksessa tulee myös ottaa huomioon keskeiset reformaation aiheuttamat muutokset kirkon yhteiskunnalliseen asemaan, kuten valtiokirkon synty, kirkon omaisuuden takavarikointi kruunulle ja kansankielen käytön lisääntyminen.

Kiitettävässä vastauksessa käsitellään monipuolisesti ja kriittisesti edellä esitettyjä näkökulmia. Täysiin pisteisiin vaaditaan myös ortodoksisen kirkon vaikutuksen huomioimista itäisessä Suomessa.

Tehtävä 8

Tyydyttävässä vastauksessa ymmärretään, mitä termillä maailmankylä tarkoitetaan, ja esitetään joitakin perusteita sille, miksi globalisaation historian valossa maailmankylästä voidaan puhua. Toisaalta esitetään perusteluja myös sille, miksi termi maailmankylä ei sovellu kuvaamaan 1900-luvun jälkipuoliskon maailmaa.

Kiitettävässä vastauksessa käsitellään perusteellisesti sitä, kuinka tekniikan kehitys on vähentänyt ajallisesti etäisyyksiä ja kuinka tietotekniikka mahdollistaa reaaliaikaisen kommunikation. Kiitettävässä vastauksessa huomioidaan myös se, että tosiasiallisesti suuri osa ihmis-kunnasta ei voi matkustaa paikasta toiseen eikä hyödyntää modernia kommunikaatioteknologiaa köyhyyden ja puutteellisen infrastruktuurin vuoksi. Kiitettävässä vastauksessa huomioidaan myös esimerkkien avulla, ettei globalisaatio ole muuttanut maailmaa kulttuurisesti homogeeniseksi länsimaisen kulttuurin, erityisesti populaarikulttuurin, leviämisestä huolimatta.

Tehtävä +9

a)

Tyydyttävässä vastauksessa kuvataan pilapiirroksen pääpiirteet: juutalainen puukottaa saksalaista sotilasta selkään. Vastauksesta ilmenee, että kyseessä on propagandakuva, joka on julkaistu pian ensimmäisen maailmansodan jälkeen.

Kiitettävässä vastauksessa pilapiirros kytketään tikarinpistoteoriaan, salaliittoteoriaan, joka syntyi saksalaisissa sotilas- ja äärioikeistopiireissä heti sodan päätyttyä marraskuussa 1918. Kiitettävässä vastauksessa ymmärretään, että pilapiirros kuvaa ensimmäisen maailmansodan tappion aiheuttamaa pettymystä tietyissä ryhmissä Saksassa. Kuvassa juutalaiset nostetaan keskiöön, mutta kiitettävässä vastauksessa huomioidaan, että heti sodan päätyttyä koko Saksan poliittista johtoa, ja erityisesti poliittista vasemmistoa, syytettiin Saksan pettämisestä.

b)

Tyydyttävässä vastauksessa korostetaan Kansallissosialistisen puolueen valtaannousun taustatekijöitä, kuten saksalaisten pettymystä ja kostonhalua ensimmäisen maailmansodan tappion vuoksi. Kuten pilapiirrokselta ilmenee, syntipukkien etsiminen alkoi heti sodan jälkeen. Tyydyttävässä vastauksessa on hyvä mainita tästä kriittisestä reaktiosta ”pakkorauhaan” sekä ylipäänsä Saksan vaikeasta taloudellisesta ja poliittisesta tilanteesta. Mielenosoitukset ja katuväkivalta olivat arkipäivää, ja äärioikeisto mm. teki 1923 Münchenissä vallankaappausyrityksen (oluttupakaappaus), johon myös Adolf Hitler osallistui.

Kiitettävässä vastauksessa tarkastellaan Kansallissosialistisen puolueen valtaannousua analyttisemmin. Kansallissosialistit eivät saaneet vielä 1920-luvun alussa suurta poliittista kannatusta, mutta kasvavien talousongelmien myötä 1920-luvun lopussa kannatus kasvoi nopeasti. Tehokkaat propagandakampanjat, joissa kärsivälle keskiluokalle luvattiin kaikkea hyvää ja joissa Hitler lupasi Versaillesin rauhansopimuksesta irrottautumisesta, olivat puolueen tunto-merkki. Propagandassa suurin vihollinen oli kommunismi. Kuten Niemöllerin runosta ilmenee, Saksan kärsimys 1930-luvun alussa oli niin suuri, että suuri osa saksalaisista suhtautui Hitlerin lupauksiin sangen myönteisesti eikä välittänyt niistä vainoista, jotka samanaikaisesti kohdistuivat kansallissosialistien vihollisia ja syntipukkeja (kuten sosialisteja, ammattiyhdistysaktiiveja ja juutalaisia) kohtaan.

Kiitettävässä vastauksessa on hyvä todeta, että kansallissosialistit nousivat valtaan demokraattisten vaalien kautta ja että totalitaristinen järjestelmä syntyi vasta vallannousun jälkeen. Analyttinen vastaus sisältää kuitenkin toteamuksen, että kaikki totalitaristiset piirteet olivat hyvin esillä puolueen propagandassa jo ennen vallannousua.

Tehtävä +10

a)

Vaasa-lehden mukaan laillisuudella viitataan isänmaallisuuteen, jossa kommunismi ja siihen viittaavat asiat olisivat kielletty. *Työväenjärjestöjen tiedonantaja* -lehti puolestaan vetoaa siihen, että Suomessa vallitsee kokoontumisvapaus. *Vaasa-lehden* mukaan väkivaltaisuuDET ("Lapuan laki") olisivat myös sallittuja isänmaallisuuden puolustamisessa, kun taas jälkimmäinen sitaatti viittaa väkivaltaisuuksiin ja juopuneena esiintymiseen laittomana huliganismina.

b)

Svinhufvud viittaa puheessaan Lapuan liikkeen harjoittamiin laittomuuksiin, ennen muuta kyydityksiin sekä Mäntsälän kapinaan.

c)

Poliittisten ääriliikkeiden kieltäminen (kommunistit, Lapuan liike). 1920-luvun laman ja joukkotyöttömyyden väistyminen. Yhteiskunnallisten olojen parantuminen torpparilain ja muun sosiaalilainsäädännön kautta. Elintason vähittäinen nouseminen. Kansan koulutustason nouseminen (esim. oppivelvollisuuslaki). 1930-luvun tietoinen eheyttämispoliittikka (punamultahallitukset). Kansan valistustason nousu tiedotusvälineiden kehityksen myötä (mm. Yleisradio).